

Юлія Седляр,
доктор політичних наук, доцент,
професор кафедри міжнародних відносин
та стратегічних студій
Національного авіаційного університету

Yuliia Sedliar,
Doctor of Political Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of International Relations and Strategic Studies,
National Aviation University
 <https://orcid.org/0000-0002-5752-701X>
 juliasedlyar@gmail.com

Ольга Гуцол,
кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри реклами та зв'язків з громадськістю
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка

Olha Hutsol,
Candidate of Political Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Advertising
and Public Relations,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
 <https://orcid.org/0000-0002-6535-0082>
 o.stadnichenko@kubg.edu.ua

СОЦІАЛЬНІ МЕДІА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ КОНФЛІКТІВ

SOCIAL MEDIA IN THE CONTEXT OF CONTEMPORARY CONFLICTS

АНОТАЦІЯ. У дослідженні розглянуто особливості застосування соціальних медіа як інструменту управління сучасними світовими політичними процесами і технології урегулювання конфліктів. Обґрунтовано, що соціальні комунікації формують багаторівневий соціополітичний простір, який дозволяє політичним інститутам моделювати свою діяльність відповідно до вимог і потреб громадськості. Транслюючи політичний контент і залучаючи до його створення різні соціальні групи, цифрові платформи стають інтегративною частиною глобальної політики. В умовах конфліктів соціальні медіа забезпечують формування позитивного іміджу країни, підвищують її впізнаваність на міжнародній арені та сприяють зміцненню довіри і розбудові міжкультурного діалогу. За допомогою соціальних медіа держави мають змогу налагоджувати комунікацію з міжнародними інститутами, впливати на цільові аудиторії, тим самим ефективно моделювати сценарії розгортання конфліктів.

Проаналізовано методи і специфіку застосування соціальних медіа як інструменту вирішення конфліктів на різних стадіях їх розгортання й у диференційованих геополітичних ареалах. На підставі з'ясування особливостей використання цифрових платформ у конфліктах в країнах Близького Сходу і Північної Африки визначено, що соціальні комунікації виявили найбільшу ефективність як технологія мобілізації населення на підтримку демократії і захисту прав людини під час подій арабської весни. З'ясовано, що в умовах конфліктів соціальні медіа стають інструментом соціальної ідентифікації і консолідації, дозволяють сформувати групи за ознаками культурної, етнічної приналежності, виявляючи їх потреби й інтереси в конфліктах і кризових ситуаціях, надаючи при цьому психологічну підтримку і знижуючи стрес від спожитої інформації.

Серед загроз і ризиків, що створюють соціальні медіа, визначаються розповсюдження дезінформації, фейкових нових, використання маніпулятивних технологій. В умовах політичних протистоянь їх застосовують для підвищення поляризації в суспільстві, посилення недовіри до державних установ та дискредитації політичних інститутів у цілому.

Ключові слова: соціальні медіа; політичний конфлікт; міжнародний конфлікт; цифрова дипломатія; цифровий суверенітет.

ABSTRACT. The article explores the pivotal role of social media as a tool for managing global political processes and conflict resolution. The authors argue that social communications build a multi-level socio-political space that allows institutions to shape their activities in accordance with people's demands and needs. By sharing political content and involving different social groups in its making, digital platforms are becoming

an integrative part of global politics. Under conditions of conflicts, social media maintains a positive brand of the state, increasing its recognition on the global stage, strengthening interstate trust, and intercultural dialogue. Using social media, states are able to establish communication with international institutions and influence target audiences.

The methods and peculiarities of using social media at different stages of conflicts and in different geopolitical areas are analyzed. Based on the analysis of the features of the use of digital platforms in conflicts in the countries of the Middle East and North Africa, it was determined that social communications showed the greatest effectiveness as a technology for mobilizing the population in support of democracy and the protection of human rights during the events of the Arab Spring. The authors reveal that under conditions of conflicts, social media is becoming a tool of social identification and consolidation, allowing people to establish ties on the basis of cultural and ethnic affiliation, revealing their needs and interests, while providing psychological support and reducing the negative impact of media on the consumer's mental health.

The disinformation, fake news, and manipulative techniques are revealed as the real threats to conflict settlement. Under political confrontations, manipulation tactics are used to increase polarization in society, mistrust of state institutions, and discredit political institutions as a whole.

Keywords: social media; political conflict; international conflict; digital diplomacy; digital sovereignty.

© Ю. Седляр, О. Гуцол, 2025

Вступ. У сучасних умовах розвитку цифрового суспільства на базі технологій Web 3.0 і Web 4.0 соціальні медіа стали невід'ємною складовою частиною політичних процесів. Соціальні комунікації, які працюють на інтерактивній платформі, стають системоформуючим чинником сучасної глобальної політики і технологією урегулювання міжнародних конфліктів. Набуття соціальними медіа статусу інструменту управління глобальними політичними процесами посприяли особливості сучасного цифрового суспільства, що одними із перших були охарактеризовані колишньою генеральною директоркою Hewlett Packard К. Фіоріні. Вона, зокрема, вказала на три суттєві ознаки цифровізації суспільства:

- усі види контенту трансформуються з фізичних, аналогових і статичних у цифрові, мобільні, віртуальні, зрештою – персональні (контент стає контрольованим споживачем інформації);
- здійснюється перехід від складних технологій до простих і керованих, спрощується комунікація, у тому числі міжнародна і міжкультурна;
- відбувається перехід від вертикальної, ієрархічної організації комунікації до горизонтальної, мережевої структури і гетерогенної світової спільноти [6].

Зі свого боку, Р. Молла, фахівець із соціальних комунікацій, вбачає високу ефективність соціальних медіа в управлінні політичними процесами, у

тому, що цифрові платформи, з одного боку, є глобальними, а, з іншого, вони здатні у своєму контенті транслювати символи, цінності, культурні норми й індивідуальні особливості поза кордонами держав [13].

Цифрові платформи стали невід'ємною частиною сучасної дипломатії, значно підвищивши її ефективність і розширивши можливості для взаємодії з міжнародною аудиторією. Використання соціальних мереж, новинних сайтів та цифрових медіа дає змогу державам вести більш прозору та оперативну комунікацію, швидко реагувати на події, забезпечувати доступність інформації та формувати імідж на міжнародній арені. Цей підхід, відомий як цифрова дипломатія, або е-дипломатія, сприяє не лише встановленню дипломатичних відносин, але й розширює можливості для співпраці та обміну інформацією в умовах глобалізованого світу [20].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У контексті дослідження ролі соціальних медіа в сучасних конфліктах і глобальної політики варто наголосити на тому, що ця проблематика перебуває у фокусі уваги багатьох експертів у сфері соціальних комунікацій, журналістики і політології міжнародних відносин. Серед наукових праць, що висвітлюють значення соціальних медіа як технології управління політичними процесами і урегулювання міжнародних конфліктів, широтою

методологічної основи різняться розвідки Б. Берельсона, Х. Годе, П. Лазасфельда, Дж. Спрейга і Р. Хакфельдта. У розрізі визначення стану дослідження проблематики в Україні необхідно згадати роботи, насамперед, С. Даніленка, В. Копійки, Н. Піпченко, Н. Ржевської, М. Рижкова, О. Шевчука, Н. Белоусової, О. Запорожець. Проте широкомасштабна збройна агресія росії проти України продемонструвала, що в реаліях розгортання інтенсивного міждержавного конфлікту політична компонента соціальних комунікацій значно зростає, що й обґрунтовує значущість і своєчасність поставлених у цьому дослідженні завдань.

Мета та методи дослідження. Метою цього дослідження є висвітлення особливостей комунікації в соціальних медіа, з'ясування потенціалу їх використання як технології урегулювання й управління конфліктами, а також і антикризової стратегії. Методологія роботи базувалася на комплексному підході, який включає загальнофілософські методи, спеціальні наукові методи та прикладні методик. Така структура дозволяє дослідити тему всебічно: від теоретичних засад до практичного аналізу. Використання системного підходу дало можливість розглянути роль соціальних медіа в управлінні конфліктами як частину системи міжнародної дипломатії. Це уможливило встановлення взаємозв'язку між інформаційною політикою, дипломатичними відносинами та технологіями впливу на громадську думку. Цей підхід також посприяв встановленню чинників, що визначають ефективність використання соціальних комунікацій, таких як культурні особливості, технічні можливості та рівень розвитку цифрових технологій у різних країнах. Для аналізу інформаційної політики держав застосовувалися порівняльний метод і case-studies. кейс-стаді.

Результати дослідження. Однією з основних переваг цифрових платформ є їхня здатність оперативно поширювати інформацію, що особливо важливо в кризових ситуаціях, коли потрібно швидко донести офіційну позицію країни до широкої аудиторії. Наприклад, соціальні мережі, такі як твітер, дозволяють дипломатичним відомствам миттєво реагувати на події, публікуючи коментарі, спростування або офіційні заяви. Це суттєво скорочує час між подією та реакцією, що є критичним для збереження іміджу держави та

забезпечення своєчасної інформаційної підтримки. Д. Белл і У. Росту у цьому контексті наголошують, що цифровізація і соціальні медіа суттєво змінюють сучасні політичні процеси. При цьому особливу значущість соціальні медіа набувають у конфліктах, а також в умовах ведення сучасних війн третього покоління [20, с. 17].

Справа в тім, що у сьогоденних реаліях, в умовах формування принципів інформаційно-психологічної війни третього покоління, по ходу реалізації військових операцій завдання здатні трансформуватися, однак загальна ціль може залишатися без змін. Це надає таким військовим діям асиметричності, гнучкості, непередбачуваності. Фінал кожного етапу військових операцій досягає за певних обставин точки біфуркації, коли виробляється та ухвалюється певне управлінське рішення, яке відповідає конкретній ситуації та міжнародним обставинам.

За сучасних міжнародних реалій поширюється і практика ведення гібридних (проху) війн. Як правило, під гібридною війною розуміють метод ведення воєнних дій, коли одна сторона прагне досягнути переваги або перемоги над іншою за допомогою прихованих операцій, диверсій, кібератак тощо. У будь-якому випадку, якщо йдеться про розгортання міжнародного конфлікту або про сучасні війни, то соціальні комунікації стають їх інтегральною основою на підготовчому етапі або на перших стадіях формування театру воєнних дій. Це пов'язано із тим, що інформаційно-психологічні операції на початкових стадіях конфліктів визначаються високим ступенем прихованості істинних намірів противника і складністю ідентифікації кінцевої мети.

У рамках концепції гібридної війни робота із засобами масової інформації, соціальними комунікаційними платформами найближче всього стоїть до питань функціонування структур інформаційно-психологічних операцій (далі ІПСО) та так званих сил спеціальних операцій (далі ССО). Тож інформаційна війна стає невід'ємною компонентою сучасної гібридної війни.

Під інформаційною війною найчастіше розуміють вплив на населення іншої держави у мирний або військовий період через поширення певної інформації та захист цивільних від деструктивного інформаційного впливу. Головними об'єктами протистояння у ході інформаційної вій-

ни є інформаційний простір, інформаційні ресурси та інформаційно-технічні системи управління, зв'язку, навігації, комп'ютерні мережі, радіоелектронні засоби тощо.

Серед основних завдань сучасної інформаційної війни варто вказати: підрив морально-психологічного стану, корекція поведінки й емоційного настрою, формування політичної і соціальної дезорієнтації, дезінформація, нав'язування негативних наративів, послаблення окремих традицій і переконань, залякування власного народу образом ворога, а супротивника – своєю могутністю, забезпечення ринків збуту (як складова частина конкурентної боротьби).

В умовах розгортання міжнародних конфліктів держави все частіше стикаються з ситуаціями, коли фейкові новини, неправдива інформація та пропагандистські кампанії негативно впливають на їхній імідж. Країни, які не здатні забезпечити ефективний моніторинг і контроль інформаційних потоків, можуть зіткнутися з політичною кризою або суттєвою дестабілізацією внутрішньополітичної ситуації, що здатне завдати суттєвої шкоди також й іміджу держав на міжнародній арені [17].

Під час конфліктів держави часто стикаються з дезінформаційними атаками, що спотворюють їх позицію або рішення. Це підкреслює важливість стратегій для боротьби з такими викликами, включаючи розробку механізмів перевірки фактів, зміцнення інформаційної безпеки, а також підтримку прозорості в комунікаціях з міжнародною громадськістю. Соціальні мережі дозволяють швидко доносити позицію держави до інших урядів, міжнародних організацій та засобів масової інформації. Наприклад, Міністерство закордонних справ Великої Британії активно використовує твітер і фейсбук для повідомлення про дипломатичні ініціативи, кризи, рішення та співпрацю з міжнародними організаціями. Такий формат комунікації не тільки підвищує рівень обізнаності серед міжнародної спільноти, але й створює відкритий та прозорий діалог з громадськістю [17].

На думку П. Блекшоу, фахівця у сфері медіакомунікацій, переваги застосування соціальних медіа в інформаційних війнах і сучасних міжнародних конфліктах обумовлені тим, що соціальні комунікації роблять споживача інформації водночас і творцем контенту (consumer generated media) [6].

У такий спосіб соціальні мережі змінюють ієрархічний характер комунікації традиційних ЗМК, залучаючи громадян до безпосередньої участі в політичних процесах, тим самим формуючи соціальні групи, готові до активних політичних акцій.

Ефективність застосування соціальних медіа в сучасних конфліктах пояснюється й тим, що вони здатні працювати з конкретними цільовими групами, які у великій ступені визначають траєкторію розвитку конфліктного сценарію. Так, соціальні медіа спроможні транслювати символи, образи, використовувати відповідні аудіо-візуальні інструменти, залучати до обговорень лідерів думок, які мають найбільший вплив у цільовій аудиторії [20]. При цьому соціальні платформи дозволяють активно працювати як на своїх, так і на цифрових платформах противника, швидко виявляючи сильні і слабкі сторони, коригуючи свою тактику і цілі.

Перевагою застосування соціальних медіа є й їхня спроможність надавати широкий спектр аналітичних інструментів, які дозволяють відстежувати реакцію аудиторії, вимірювати ефективність повідомлень для цільових аудиторій і коригувати комунікаційні стратегії. Сьогодні для аналізу контенту застосовують сервіси Livedune, Popsters, Feedspry, Similarweb (останній, наприклад, здійснює аналіз трафіка у соціальних медіа, показує відсоток відвідувачів). Критеріями оцінки якості контенту можуть бути, наприклад, ER day – коефіцієнт залученості людей за день = загальна кількість всіх реакцій за період /кількість підписників*100%; ER post – коефіцієнт залученості людей на конкретний пост = загальна кількість всіх реакцій на конкретний пост/кількість підписників*100%; LR (показує рівень привабливості контенту)=загальна кількість всіх лайків/кількість підписників*100%; Talk Rate (дозволяє визначити рівень комунікаційної активності) = загальна кількість всіх коментарів/кількість підписників*100% [20].

За допомогою таких інструментів, як Google Analytics, Sprout Social або Hootsuite, державні відомства спроможні визначати, які теми отримують найбільше відгуків, які канали є ефективними для поширення контенту, і як саме реагує цільова аудиторія на ті чи інші повідомлення.

Такі дані дозволяють дипломатичним службам точніше планувати свої PR-кампанії, адап-

тувати повідомлення під конкретні аудиторії та регіони, а також забезпечувати швидку реакцію на негативні або кризові ситуації. Завдяки цьому інформаційна політика стає більш гнучкою і відповідальною, що сприяє досягненню позитивного ефекту в дипломатичних комунікаціях та формуванню сприятливого іміджу держави.

Зі свого боку, усвідомлюючи зростаючу роль соціальних медіа в сучасних політичних процесах, Оксфордський університет провів комплексне дослідження впливу соціальних комунікацій як технології управління конфліктами. Зокрема, було відзначено, що соціальні мережі здатні однаковою мірою як сприяти швидкій деескалації, так і посилювати потенціал конфлікту. Відзначалося, що інтерактивні технології спроможні формувати інформаційний контекст, у якому можуть розгортатися різні сценарії розвитку конфліктної ситуації, одночасно втягуючи в неї широкі аудиторії, які навіть не перебувають у безпосередній зоні воєнних дій, зіткнень, політичного протистояння тощо. При цьому об'єктом цифрових платформ часто стають громадяни третіх держав, міжнародні політичні інститути, дипломати, високопосадовці, які здатні суттєво вплинути на розвиток конфлікту. У такий спосіб соціальні медіа можуть створювати додаткові структурні чинники конфліктної ситуації, ускладнюючи механізми і підходи до її остаточного врегулювання [9].

Розглянемо окремі випадки ефективного використання соціальних комунікацій в управлінні кризами і як технології регулювання міжнародних конфліктів.

На регіональному рівні вперше високу ефективність соціальні медіа проявили у подіях арабської весни. Невипадково західні експерти охарактеризували політичні процеси в країнах Близького Сходу і Північної Африки як «твіттерну революцію». Адже соціальні комунікації стали платформою синхронізації антиурядових виступів опозиції за демократичні і соціально-економічні перетворення [7].

Важливо наголосити, що саме активне використання соціальних медіа арабським населенням визначило масштабне їх застосування як інструменту просування демократичних цінностей в країнах ісламського ареалу. Наприклад, на початок арабської весни у 2011 р. більшість популярних інтернет-ресурсів були перекладені араб-

ською мовою, а серед активних користувачів інтернету англійською мовою володіла вся освічена молодь держав Близького Сходу і Північної Африки. Специфіка розвитку медіа простору у країнах регіону в 1990-х і 2000-х рр. полягала в тому, що із розповсюдженням інтернет-ресурсів авторитарні режими і монархії застосовували додаткові контрольні заходи і вживали цензуру, аби убезпечити владні інститути від критики опозиції [7, 12]. Тому в Близькосхідному регіоні і державах Північної Африки інтернет-ресурси завжди поступалися традиційним ЗМК, які, у свою чергу, суттєво залежали від фінансової підтримки з боку держави. Така ситуація у регіоні склалася через низький рівень освіти громадян, невеликі прибутки медіакомпаній від продажу реклами, належність більшості ЗМК державним структурам. Типовим прикладом створення ЗМК в країнах ісламського регіону може вважатися канал Аль-Джазіра, який утворився у 1996 р. за наказом еміру Катару Хамада бен Халіфа Аль Тані [1].

При цьому необхідно зазначити, що в державах, які дали поштовх політичним подіям арабської весни, цензура в соціальних медіа була найменш жорсткою. Так, Туніс під час управління Бен Алі передував у регіоні за ступенем доступності населення до інтернет-ресурсів. В Єгипті, порівняно з іншими арабськими країнами, контроль за соціальними платформами мав швидше рекомендаційний характер. Але в період антиурядових демонстрацій у 2010-2011 рр., соціальні медіа ресурси, які мобілізували населення, було заблоковано державними органами влади. Наприклад, було заблоковано ресурси твіттер і фейсбук [10; 18]. Однак М. Лінч, автор терміна «арабська весна», оцінюючи роль соціальних медіа в антиурядових протестах, відзначив саме Єгипет, зазначивши, що «Мубарак дав привід для незадоволення населення, фейсбук повідомив про строки, Туніс надихнув, а єгипетський народ зробив все інше» [10].

Події арабської весни у Лівії є ще одним кейсом, в якому соціальні медіа продемонстрували свою успішність у мобілізації населення для боротьби з авторитарним режимом і на підтримку демократичних перетворень у країні. У березні 2011 р. було створено Контактну групу щодо Лівії, яка допомагала вільним медіа всебічно і об'єктивно висвітлювати події в країні і фіксувати злочини

режиму М. Каддафі, факти насилля над лівійцями і вбивства цивільного населення. Ресурси фейсбука застосовувались для трансляції поховань закатованих режимом представників демократичної опозиції і пересічних лівійців [3]. Британський дипломат М. Лайалл Грант, пояснюючи в ООН позицію Лондона щодо необхідності зміни режиму М. Каддафі в Лівії, спирався на численні фото і відеоповідомлення, викладені у соціальних мережах, які відображали факти масового порушення прав лівійців з боку представників влади [11].

Створення соціальної мережі молодих лідерів YaLa-Young Leaders на Близькому Сході, яка об'єднала молодих ізраїльтян і палестинців, може слугувати прикладом вибудовування успішного діалогу, прагнення знайти взаєморозуміння, інструментом попередження нової хвилі насилля. У Кенії і Судані соціальні медіа активно застосовують для моніторингу процесу голосування на виборах, що слугує механізмом підтримки політичної стабільності. У Бразилії спільноти мешканців фавелл (наметові містечка для найбіднішого населення) застосовують соціальні медіа не лише для запобігання шахрайству, але як інструменти комунікації з поліцією та органами влади. Подібні програми через соціальну мережу твітер реалізують і в Мексиці. В Єгипті для роботи над текстом Конституції держави були задіяні всі соціальні групи, обговорення положень йшло передусім у соціальних медіа. Це дозволило уникнути жорстких конфліктів і суспільного протистояння. Такий само досвід успішно використовували і в Марокко [16].

Досліджуючи роль соціальних мереж у врегулюванні міжнародних конфліктів, фахівці Інституту досліджень миру США вказують на те, що цифрові платформи здатні здійснювати суттєвий вплив на громадську думку населення, спроможні пом'якшувати або, навпаки, загострювати міжгрупові і міжетнічні конфлікти, допомагають мобілізації населення і визначають колективні дії різних соціальних груп [1], сприяють реалізації акцій і програм за допомогою інструментів краудсорсингу (залучення до вирішення завдань і проблем широкого кола осіб через канали соціальних комунікацій) і краудфандингу (залучення до вирішення завдань і проблем широкого кола осіб через цифрові платформи, які добровільно надають фінансові та інші ресурси, як наприклад,

платформи ushahidi) [5]. Оцінюючи роль соціальних мереж в управлінні міжнародними конфліктами, експерти акцентують увагу на високому мобілізаційному потенціалі цифрових платформ, називаючи їх системоформуючим чинником [15].

Роль соціальних мереж може стати важливою при вирішенні конфлікту лише у випадку, якщо одна зі сторін конфлікту реагує на думку світового співтовариства і має політичну волю домовлятися і йти на поступки [21]. За умови зберігання державою політичної автономності до позиції міжнародної громади, широке використання соціальних медіа для медіації конфлікту може призвести до зворотних результатів. Справа в тім, що в умовах розгортання конфліктів може фіксуватися високий ступінь згуртованості соціальних груп і внутрішньої групової ідентифікації, що здатне посприяти ескалації насилля. Наприклад, у Китаї у 2009 р. у провінції Сінцзян інтернет було відключено на 10 місяців, оскільки пости у соціальних мережах (на форумі sgl69.com) підштовхували до нових зіткнень між уйгурами і ханьцями [14, С. 13]. Утім ці події ніяким чином не вплинули на політику КНР щодо захисту прав і свобод людини в країні.

Варто вказати на загрози і виклики, що створюють соціальні медіа для сучасного міжнародного політичного процесу. Серед них необхідно виділити дезінформацію, створення фейкових новин, пропагандистських наративів, що стають потужним інструментом сучасних мережевих війн, які є інтегративною складовою частиною гібридних воєн і збройних міжнародних конфліктів. Один з основних способів впливу дезінформації на громадську думку – використання емоційно забарвлених повідомлень, які шокують, привертають увагу та стимулюють людей негайно реагувати. Такий контент часто поширюється швидше, ніж нейтральні повідомлення, оскільки емоційна реакція спонукає людей ділитися інформацією без критичного аналізу. Під час політичних конфліктів або криз, коли суспільство вже перебуває в стані підвищеної емоційної напруги, фейкові новини можуть викликати паніку, розпалювати ворожнечу або посилювати недовіру до офіційних джерел інформації. Крім того, дезінформація часто підкріплюється упередженими стереотипами, які вже існують у суспільстві, що робить її ще більш

переконаливою. У таких випадках аудиторія сприймає фейкові новини як такі, що «підтверджують» їхні переконання, що лише поглиблює поділ у суспільстві та формує негативне ставлення до певних груп чи країн. У цьому зв'язку варто пригадати конфлікт у Кенії, де через соціальні мережі спочатку збиралася персональна інформація про користувачів інтернету, а потім ширилися фейкові повідомлення з метою залякування окремих етнічних груп і розпалювання міжетнічної ворожнечі. Наприклад, розповсюджували такі пости: «Кров невинних більше не буде проливатися! Ми переб'ємо ворогів прямо зараз!» або «Запишіть імена всіх луо і калео, яких ви знаєте на роботі, у Найробі і не забудьте, якою дорогою їхні діти йдуть до школи». У результаті загострення конфлікту загинуло до 1000 осіб, 250 тис. осіб змушені були змінити місце проживання [14, Р. 215].

Соціальні медіа здатні підвищувати ефективність інформаційної політики радикальних політичних рухів та об'єднань. Так, в Єгипті зміцнення позицій політичних сил, пов'язаних з ісламською радикальною організацією «Брати-мусульмани», відбулося саме завдяки широкому використанню соціальних медіа [14, Р. 213]. Правозахисні організації, досліджуючи конфлікт між християнами і мусульманами у м. Джоса (Нігерія), встановили, що пости в соціальних мережах містили прямі заклики до вбивства. Окремі з них мали чіткі інструкції, як вбивати і ховати тіла, як наприклад: «Вбий, поки не вбили тебе. Поховай, поки не поховали тебе». Усього було зібрано 145 доказів пов'язаності ескалації насилля із розповсюдженням повідомлень у соціальних мережах, у результаті чого загинуло понад 300 осіб [14, с. 215].

Останнім часом соціальні комунікації дедалі частіше стають платформою для рекрутування нових членів терористичних структур і мобілізації їхніх ресурсів, що підриває основи не лише національної безпеки держав, але й підвалини внутрішнього режиму сучасної міжнародної системи у цілому [8]. Т. Зейтсофф, професор школи публічної політики Американського університету, проаналізував вплив публікацій у соціальних мережах на інтенсивність і динаміку конфлікту у Секторі Гази. Автор відзначає неймовірне прагнення ХАМАС вплинути на світову громадську

думку, намагаючись виставити Ізраїль байду-жим до кількості жертв серед цивільного населення внаслідок його ударів по території Палестини. Водночас, як вказує експерт, саме Ізраїль зменшував обстріли і намагався уникнути нових ударів після жорстких постів на його адресу у соціальних мережах. У той же час ХАМАС через соціальні мережі прагнув залучити до своїх лав нових бойовиків для завдання ударів по території Ізраїлю [21]. Наприклад, соціальні медіа відіграють важливу роль у практиці рекрутування бойовиків ІДІЛ. Як свідчать численні дослідження, цей процес має характер самоорганізації. Наприклад, молода людина, яка проживала в європейському місті, переїхавши до Ракки, через соціальні мережі починає звертатися із закликом до своїх друзів приїхати і підтримати її у «боротьбі із невірними». Однак, пости, фото, відеоконтент у соціальних мережах, виставлені терористами, дозволяють спецслужбам їх ефективно відстежувати [16].

В умовах конфліктів держави найчастіше стають джерелом формування політичних новин, вони прагнуть виключити зі свого інформаційного простору потенційно небезпечний контент, і при цьому заповнити його інформацією, яка б посилювала національну ідентичність у соціальних комунікаціях, формуючи тим самим позитивний імідж держави на міжнародній арені. Британський експерт Б. Андерсон з цього приводу зазначає: будь-яка нація – це «те, що вона транслює на цифрових платформах» [2]. Соціальні мережі, які замінили традиційні ЗМК, формують складне соціальне середовище, в якому дуже складно прорахувати всі ризики і загрози, пов'язані з процесами ухвали рішень. Саме тому проблематика забезпечення цифрового суверенітету в реаліях антагоністичного міжнародного середовища продовжує активно обговорюватися на рівні як міжнародних інституцій, так і в рамках двостороннього співробітництва.

Першими програмами, націленими на підтримку цифрового суверенітету і водночас на забезпечення національних інтересів держави в умовах криз і міжнародних конфліктів, стали програми цифрової дипломатії США. Їхніми основними технологіями стали розміщення телевізійних і радіопрограм у соціальних мережах, поширення у відкритому доступі літератури про США, моніто-

ринг дискусій у блогерському медіапросторі, створення у соціальних мережах персональних акаунтів американських високопосадовців, здійснення розсилок через мобільні застосунки.

Американські програми з управління соціальними комунікаціями були спрямовані на:

- фінансування проєктів з розробки і впровадження інноваційних технологій, здатних долати цензуру на цифрових платформах;
- створення і поширення інформаційних ресурсів, спрямованих на підтримку демократії і захист прав людини;
- фінансування проєктів, направлених на підтримку демократичної опозиції в авторитарних режимах;
- створення і підтримку цифрових платформ, які спрямовані на формування позитивного іміджу США за кордоном, особливо серед молоді;
- створення систем соціальних комунікацій і незалежних мереж мобільного зв'язку, розгортання яких на території авторитарних країн, дозволить населенню вільно обмінюватися інформацією, отримувати відомості щодо діяльності правозахисних організацій і демократичної опозиції [1].

У 2012 р. ОБСЄ опублікувала дослідження «Підготовка до миру: комунікації і врегулювання конфліктів», в якому поміж іншим наводилася оцінка потенціалу соціальних медіа й інтерактивних онлайн-сервісів у вирішенні конфліктів. У доповіді було виділено декілька рівнів конфлікту, на які ефективно впливають цифрові платформи: індивідуальний – соціальні медіа формують інформаційний простір, у межах якого користувачі отримують доступ до новин, а також інструментів комунікації, що сприяють зміні їх ставлення до ситуації; рівень відносин між локальними спільнотами – слугує установленню тісних контактів між спільнотами, які тривалий час уникали прямих контактів; формування інститутів громадянського суспільства – соціальні комунікації полегшують координацію колективних дій на рівні громадянського суспільства, що сприяє зміцненню демократичних інститутів, підвищує політичну активність соціальних груп; налагодження міжетнічного і міжкультурного діалогу [16].

Розглянувши приклади застосування соціальних медіа в сучасних конфліктах і кризових ситуа-

ціях, стає важко не погодитися із думкою американського соціолога М. Кастельса, який зазначає, що широке розповсюдження соціальних комунікацій варто розглядати, насамперед, як джерело нових можливостей для міжкультурного діалогу, зниження напруги і конфліктного потенціалу у світі. Глобальні цифрові платформи можуть стати корисним майданчиком для формування громадянського суспільства. У цьому контексті цифрову дипломатію варто ідентифікувати не як дипломатію держави, а передусім дипломатію громад, яка діє поза рамками міждержавних відносин та їх інтересів у конфліктах і представляє інтереси громадян [4].

Висновки. Тож із цифровізацією суспільства соціальні медіа активно проникають у царину політичних процесів і глобальної політики, суттєво зростає роль соціальних комунікацій як технології управління міжнародними конфліктами. Демократичні перетворення, процеси глобалізації, інтеграції і посилення взаємозалежності, що призвели до ерозії Вестфальської політичної структури світу, зробили великий крок до ствердження універсальних цінностей на міжнародному рівні, формуючи проактивну особистість, націлену змінювати світ, брати активну участь в ухвалі політичних рішень. Інтерактивні цифрові платформи за таких обставин відіграють важливу роль медіації політичними процесами, надаючи можливість кожній особистості взяти відповідальність за своє майбутнє.

На сьогодні в умовах антагоністичності глобальної політики соціальні медіа стають одним із ключових інструментів, який дозволяє державам досягати зовнішньополітичних цілей, формувати позитивний імідж, протистояти дезінформаційним загрозам та зміцнювати міжнародну безпеку. Важливою складовою частиною подальших досліджень залишається розробка нових методів і стратегій для протидії дезінформації, а також підвищення медіаграмотності, що забезпечить стійкість суспільства до маніпуляцій та зменшить негативний вплив фейкових новин в умовах конфліктів і кризових ситуацій. Ефективне використання ШІ відкриває нові можливості для оперативного моніторингу, аналізу та реагування на загрози і виклики сучасності. Однак, водночас урядам слід враховувати етичні аспекти використання ШІ, забезпечувати відповідальний підхід до

управління персональними даними та розробляти механізми для підтримки прозорості та довіри в інформаційному просторі.

Список використаної літератури

1. Aday S. Blogs and bullets. New media in contentious politics. United States Institute of Peace. August 2010. №5. URL: <http://www.newmediacenter.ru/wp-content/uploads/2011/10/adayet2010.pdf> (дата звернення: 08.11.2024).
2. Anderson B. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism. London. 1983. 256 p.
3. Boyle P. Libya: Gaddafi kills his own people, but Western military intervention is no solution. URL: <http://links.org.au/node/2200> (дата звернення: 09.11.2024).
4. Castells, M. The New Public Sphere: Global Civil Society, Communication Networks, and Global Governance. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*. 2008. № 616. URL: http://prtheories.pbworks.com/w/file/45138545/Castells_2008_The_New_Public_Sphere.pdf (дата звернення: 02.12.2024).
5. Cowan G., Arsenault A. Moving from monologue to dialogue to collaboration: The three layers of public diplomacy. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*. 2018. V. 616. № 1. P. 10-30.
6. Fiorina, C. 18th Annual Government Technology Conference. URL: <http://www.hp.com/hpinfo/execute/team/speeches/fiorina/gtc04.html> (дата звернення: 05.12.2024).
7. Hafez K. The Role of Media in the Arab World's Transformation Process: Europe and the Middle East. Gütersloh: Verl. Bertelsmann-Stiftung 2000. PP. 321-339.
8. Jarsky, V. How the World Uses Twitter [Infographic]. *Marketing Profs*. 5.10.2015. URL: <http://www.marketingprofs.com/chirp/2015/28385/how-the-world-uses-twitter-infographic> (дата звернення: 21.11.2024).
9. Khatib, L. Public Diplomacy 2.0: An Exploratory Case Study of the US Digital Outreach Team. *Oxford Internet Institute. CDDRL working papers*. 2011. № 120. URL: http://uscpublicdiplomacy.org/media/Exploratory_Case_Study_US_Digital_Outreach_Team.pdf (дата звернення: 23.11.2024).
10. Lamer W. Twitter and Tyrants: New Media and its Effects on Sovereignty in the Middle East. Arab Media & Society. URL: <http://www.arabmediasociety.com/?article=798> (дата звернення: 21.11.2024).
11. Leopold E. Libya and UN: Will Benghazi Be Saved From Gaddafi? *The World Post*. 18.03.2011. URL: http://www.huffingtonpost.com/evelyn-leopold/libya-will-benghazi-be-sa_b_837423.html (дата звернення: 08.11.2024).
12. Middle East Internet Usage & Population Statistics. 2000-2015. URL: <http://www.internetworldstats.com/stats5.htm> (дата звернення: 02.12.2024).
13. Molla R. Social Studies: Twitter VS Facebook. URL: <https://www.bloomberg.com/gadfly/articles/2016-02-12/social-studies-comparing-twitter-with-facebook> (дата звернення: 08.11.2024).
14. Morozov E. The net delusion: The dark side of Internet freedom. Public Affairs, 2012. 432 p.
15. O'Reilly T., Battelle J. Web squared: Web 2.0 five years on. O'Reilly Media, Inc., 2009. 15 p.
16. Preparing for peace. Communications in conflict resolution. OSCE Publishing. 2012. URL: <http://www.osce.org/networks/98116?download=true> (дата звернення: 14.11.2024).
17. Riaz S. How Social Media is Shaping Conflicts: Evidences from Contemporary Research. *Journal of Peace Development and Communication*. 2021. №5. PP. 76-94.
18. The Internet in Arab countries. URL: <http://www.albab.com/media/internet.htm> (дата звернення: 23.11.2024).
19. Twitter Revolution: How the Arab Spring Was Helped By Social Media. URL: <http://mic.com/articles/10642/twitter-revolution-how-the-arab-spring-was-helped-by-social-media> (дата звернення: 08.11.2024).
20. Van Dijk J. The Network Society: Aspects of New Media. SAGE Publications, 2006. 301 p.
21. Zeitzoff T. Does social media influence conflict? Evidence from the 2012 Gaza Conflict. *Journal of Conflict Resolution*. 2016. № 62. PP. 29-63.

References

- Aday, S. (2010). *Blogs and bullets: New media in contentious politics* (No. 5). United States Institute of Peace. <http://www.newmediacenter.ru/wp-content/uploads/2011/10/adayet2010.pdf>
- Anderson, B. (1983). *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism*. Verso.
- Boyle, P. (2021, March 4). Libya: Gaddafi kills his own people, but Western military intervention is no solution.

- Links International Journal of Socialist Renewal*. <http://links.org.au/node/2200>
- Castells, M. (2008). The new public sphere: Global civil society, communication networks, and global governance. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1), 78–93. http://prtheories.pbworks.com/w/file/45138545/Castells_2008_The_New_Public_Sphere.pdf
- Cowan, G., & Arsenault, A. (2018). Moving from monologue to dialogue to collaboration: The three layers of public diplomacy. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1), 10–30.
- Fiorina, C. (2024). 18th Annual Government Technology Conference. HP. <http://www.hp.com/hpinfo/execteam/speeches/fiorina/gtc04.html>
- Hafez, K. (2000). The role of media in the Arab world's transformation process: Europe and the Middle East. In *Europe and Islam* (pp. 321–339). Gütersloh: Verlag Bertelsmann Stiftung.
- Jarsky, V. (2015, October 5). How the world uses Twitter [Infographic]. *MarketingProfs*. <http://www.marketingprofs.com/chirp/2015/28385/how-the-world-uses-twitter-infographic>
- Khatib, L. (2011). Public diplomacy 2.0: An exploratory case study of the US Digital Outreach Team (CDDRL Working Paper No. 120). Oxford Internet Institute. http://uscpublicdiplomacy.org/media/Exploratory_Case_Study_US_Digital_Outreach_Team.pdf
- Lamer, W. (2024). Twitter and tyrants: New media and its effects on sovereignty in the Middle East. *Arab Media & Society*. <http://www.arabmediasociety.com/?article=798>
- Leopold, E. (2011, March 2). Libya and UN: Will Benghazi be saved from Gaddafi? *The World Post*. http://www.huffingtonpost.com/evelyn-leopold/libya-will-benghazi-be-sa_b_837423.html
- Internet World Stats. (2015). *Middle East Internet usage and population statistics, 2000–2015*. <http://www.internetworldstats.com/stats5.htm>
- Molla, R. (2016, February 12). Social studies: Twitter vs Facebook. *Bloomberg*. <https://www.bloomberg.com/gadfly/articles/2016-02-12/social-studies-comparing-twitter-with-facebook>
- Morozov, E. (2012). *The net delusion: The dark side of internet freedom*. PublicAffairs.
- O'Reilly, T., & Battelle, J. (2009). *Web squared: Web 2.0 five years on*. O'Reilly Media, Inc.
- OSCE. (2012). *Preparing for peace: Communications in conflict resolution*. OSCE Publishing. <http://www.osce.org/networks/98116?download=true>
- Riaz, S. (2021). How social media is shaping conflicts: Evidences from contemporary research. *Journal of Peace, Development and Communication*, 5, 76–94.
- Albab.com. (2024). *The internet in Arab countries*. <http://www.albab.com/media/internet.htm>
- Mic.com. (2024). *Twitter revolution: How the Arab Spring was helped by social media*. <http://mic.com/articles/10642/twitter-revolution-how-the-arab-spring-was-helped-by-social-media>
- Van Dijk, J. (2006). *The network society: Aspects of new media*. SAGE Publications.
- Zeitsoff, T. (2016). Does social media influence conflict? Evidence from the 2012 Gaza conflict. *Journal of Conflict Resolution*, 62(1), 29–63.

Надіслано до редакції 18.12.2024 р.